

Aleg 943

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o czynnościach Krajowego Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek oraz innych Spółek rolniczych.

Wysoki Sejmie!

Poprzedniego sprawozdania Wydziału krajowego o czynnościach Krajowego Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek oraz innych Spółek rolniczych z dnia 31. sierpnia 1910 LW. 109.681/1910 (Aleg 757) nie załatwił Wysoki Sejm. Gdy jednak od chwili wygotowania i przedłożenia tego sprawozdania minął już dłuższy niż całoroczny okres czasu, uważa Wydział krajowy za swój obowiązek niniejszem sprawozdaniem uzupełnić wiadomości zawarte w sprawozdaniu poprzednim.

Dokładny obraz działalności Krajowego Biura Patronatu w roku 1910 jak niemniej szczegółowe wiadomości o rozwoju i działalności Spółek, zostających pod patronatem krajowym, zawiera Rocznik Spółek za rok 1910 dołączony do niniejszego sprawozdania jako osobny Alegat. %.

Tutaj więc wystarczy w krótkości zauważyć, że z końcem 1910 r. zostało pod Patronatem Wydziału krajowego 1165 Spółek oszczędności i pożyczek.

Z pomiędzy nich zamknęło swe rachunki:

	za rok 910	w porównaniu z rokiem 1909 więcej o
Spółek	1.089	119
które liczyły członków	224.902	29.557
posiadały wpłaconych udziałów K	2,032.847	310 785
funduszów rezerwowych "	2.128.851	484.705
wkładek oszczędności "	41.618.253	7,977.015
zaciągniętych pożyczek "	4.851.927	335.872
udzielonych pożyczek "	43,683.906	5,539.505
wykazały czysty zysk "	404 334	36.808
miały kosztów administracyjnych "	329.423	31.877
obrót kasowy "	94,321 959	16.085.599

W ciągu roku 1911 wzrasta ilość Spółek oszczędności i pożyczek pod Patronatem krajowym o 119 Spółek nowozawianych, a ponieważ w tymże czasie ubyły 4 Spółki, które się rozwiązały i likwidację swych interesów (bez żadnych

strat) ukończyły, w jednym zaś wypadku wskutek wykluczenia z pod krajowego Patronatu, przeto z końcem 1911 roku znajdowało się pod Patronatem krajowym ogółem 1280 Spółek oszczędności i pożyczek, które okręgami swej działalności obejmują przeszło 4.000 gmin w kraju. Daty dokładne co do ilości członków i finansowych wyników działalności tych Spółek w 1911 r. nie są jeszcze zestawione, ale to można stwierdzić na podstawie wyników lustracyjnych i stosunków tych Spółek z Centralną Kasą, że rok 1911 odznacza się obfitością wkładów oszczędności napływających do Spółek. Wpływa na to polnoszący się w ogólności dobrobyt wśród ludności włościańskiej i rosnące w niej zaufanie do Spółek patronackich. Nadto działalność Spółek w kierunku krzewienia oszczędności ożywia się coraz bardziej a Biuro Patronatu idzie Spółkom w tej propagandzie jak najbardziej na rękę. Właśnie w okresie sprawozdawczym a mianowicie w ciągu roku 1911 podjęło Biuro Patronatu akcję celem rozpowszechnienia „groszowych kas oszczędności” systemu skarbowego albo markowego (znaczkowego). Skarbonki krajowego wyrobu o swojskich motywach, celowi odpowiadające a tanie rozeszły się dotąd w ilości 20.000 sztuk a także stutysięczny nakład znaczków oszczędnościowych trzeba było ponowić. Wydało też Biuro Patronatu „Pouczenie” o groszowych kasach i wszystkie do manipulacji potrzebne druki.

Kłeska przyszycy i związane z nią utrudnienia w obrotach handlowych bydlęm i trzodą dały się uczuć w stosunkach kredytowych wielu Spółek z ich członkami i wywołały konieczność licznych prolongat. Biuro Patronatu starało się z tego powodu tem wszechstronniej wpływać na Spółki, aby nie zakorzeniła się zbyt daleko idąca i generalizowana pobłażliwość wobec dłużników zalegających samowolnie z zapłatą rat pożyczkowych.

Przeważna część udzielanego przez Spółki kredytu używana jest jeszcze ciągle na cele inwestycyjne, więc na zakupno gruntów, regulowanie uciążliwych długów zaciągniętych na zakupno gruntu, na spłatę działów rodzinnych, budowę domów i t. p. Biuro Patronatu nie skąpi Spółkom przy różnych sposobnościach przestrogi, aby zbytnio nie angażowały się w tego rodzaju kredyty, a zwłaszcza unikały wysokich pożyczek ze spłatą na dłuższe lata rozkładaną (5—10 lat) ponieważ przez to zanadto unieruchomiją swoje obrotowe fundusze, przeważnie pochodzące z wkładów oszczędności, każdego czasu wycofowalnych. Te przestrogi i rady mogą być jednak ostatecznie tylko w miarę otwierania się dla ludności włościańskiej dogodnych i przystępnych źródeł kredytu hipotecznego. Biuro Patronatu, opierając się na uchwale sejmowej z dnia 5. paźd iernika 1908 co do ułatwiania ludności włościańskiej długoterminowego kredytu hipotecznego w Banku krajowym o ile możliwości przy użyciu pośrednictwa Spółek oszczędności i pożyczek, przedłożyło w tym kierunku swe propozycje Dyrekcji Banku krajowego, która jednak na razie nie uznała za możliwe z nich skorzystać. Gdy to ważne zadanie organizacji kredytu dłużej terminowego, hipotecznego, na cele inwestycyjne i dla regulowania majątkowych podstaw gospodarstwa włościańskiego zostanie w zadowalniający sposób rozwiązane, wówczas też skuteczniejsze będą starania podejmowane dla udoskonalenia działalności kredytowej Spółek oszczędności i pożyczek w kierunku zorganizowania osobistego kredytu obrotowego, popierającego postęp w wytwórczości gospodarstw włościańskich. Szczególniej zaś zwraca Biuro Patronatu uwagę Spółek na potrzebę przeciwdziałania lichwie towarowej, praktykowanej przy zakupie potrzebnych w gospodarstwie artykułów rolniczych i przy sprzedaży produktów rolniczych. Nasi włościanie wogóle a w szczególności członkowie Spółek oszczędności i pożyczek są jeszcze za mało skłonni i przyzwyczajeni do korzystania z drobnych pożyczek krótkoterminowych w Spółce dla uwolnienia się od zależności przy zakupie potrzebnych im towarów lub sprzedaży swoich produktów rolniczych od pośredników handlowych, którzy w cenie dostarczanego lub odbieranego towaru często roć lichwiarskie odsetki każą sobie płacić. Potrzeba więc, aby Spółki działały w tym kierunku pouczająco i zachęcająco, oraz szły na rękę rolnikom drobnym w dostarczaniu im kredytu dla gotówkowych zakupów lub na rachunek przeznaczonych do sprzedaży produktów. Do tego mogą się przyczynić także różne drobne ale ważne udogodnienia w szybkim i łatwym przyznawaniu i wypłacaniu tego rodzaju drobnych pożyczek, bez uszczerbku naturalnie dla ich bezpieczeństwa.

Wpływ na rozwinięcie tego rodzaju działalności kredytowej Spółek usiłuje Biuro Patronatu wywierać nie tylko przez stosowne wskazówki udzielane przy lustracjach lub ogłaszane w „Czasopiśmie dla Spółek rolniczych“ ale nadto przez omawianie tego tematu na powiatowych lub okręgowych konferencyach z delegatami Spółek patronackich. Konferencye te okazały się wybornym środkiem dla utrzymywania żywej łączności między Spółkami a Krajowym Patronatem, do wymiany wzajemnych doświadczeń i spostrzeżeń, omawiania wspólnych potrzeb, podtrzymywania właściwego ducha i dobrego usposobienia wśród pracowników Spółek, do udoskonalania ich pracy i propagowania postępu na polu współdzielczej organizacyi. Takich konferencyj — przy licznych zazwyczaj udziałach przedstawicieli Spółek — odbyło się w roku 1910 ogółem 10 dla 13 powiatów a w roku 1911 ogółem 16 dla 21 powiatów.

Ożywienie wszakże działalności Spółek oszczędności i pożyczek w zakresie kredytowego popierania wytwórczej pracy gospodarczej w małym tylko stopniu da się osiągnąć przez bezpośrednią propagandę w tym kierunku podejmowaną przez Biuro Patronatu; nie wystarczą też w tym celu dalsze uproszczenia i ułatwienia zastosowane przez Spółki oszczędności i pożyczek przy udzielaniu tego rodzaju kredytu, tem bardziej, że muszą się one obracać zawsze w granicach zupełnego bezpieczeństwa funduszków Spółki i obowiązujących ją przepisów statutowych.

Zadanie swoje, polegające na zaspokajaniu potrzeby wytwórczego kredytu obrotowego dla gospodarstw włościańskich będą mogły Spółki oszczędności i pożyczek spełniać w całej pełni i skutecznie dopiero po rozwiązaniu przez kraj i jego społeczeństwo rolnicze dwóch innych równoległych zadań. Potrzeba mianowicie z jednej strony podniesienia się rozkrzewienia wśród najszerszych sfer ludności rolniczej zawodowej oświaty a przez nią zamilowania i dążenia do postępu gospodarczego. Z drugiej zaś strony koniecznem jest zorganizowanie handlu rolniczymi artykułami i produktami na zdrowych zasadach przez organizacye rolników. Handlowo-rolnicze organizacye, chcąc właściwe swoje zadanie należycie spełnić, nie mogą na własną rękę podejmować zadań kredytowych, którym nie są w stanie podoleć, lecz powinny właśnie wejść w ścisłe porozumienie z lokalnymi i centralnymi organizacyami kredytowymi drobnych rolników i w tych organizacyach ułatwiać im kredyt potrzebny dla transakcyi, dokonywanych przez handlowe organizacye tychże rolników.

W wyluszczonej już kilkakrotnie stanowisku Wydziału krajowego co do popierania rozwoju innych Spółek rolniczych, w szczególności zaś handlowo-rolniczych, nie zaszła dotąd żadna zmiana.

Pod Patronatem krajowym pozostawało w roku 1910 i bieżącym ogółem 23 Spółek rolniczych handlowych (19) i wytwórczych (4) a bliższe co do ich działalności daty mieszczą się w załączonym Roczniku. Zresztą zaś Biuro Patronatu jak współdziałało w roku 1909 w dojściu do skutku fuzyi między Syndykatem Towarzystw rolniczych a Związkiem handlowym Kółek rolniczych, tak z drugiej strony popierało projekt utworzenia Związku Spółek rolniczych w Krakowie. Nie zostały wprawdzie dotychczas uwzględnione ani przez nowy Syndykat rolniczy, ani przez założony w listopadzie br. Związek Spółek rolniczych warunki i wymagania Biura Patronatu, dotyczące wzajemnego stosunku obu tych instytucyi względem siebie, oraz ich stosunku do lokalnych i powiatowych Spółek rolniczych. Wskutek tego utrudnionem jest współdziałanie dalsze krajowego Patronatu z temi instytucyami w popieraniu współdzielczej organizacyi handlu rolniczego. Te chwilowe przeszkody niewątpliwie jednak wkrótce usunięte zostaną, ponieważ leży to w interesie postępu całej akcyi, podjętej w kraju dla zorganizowania handlu rolniczego na zasadach współdzielczych.

Wskutek wzrostu ilości Spółek, przyjętych pod krajowy Patronat oraz wzmózonej ich działalności okazała się potrzeba niektórych zmian w urządzeniach krajowego Biura Patronatu, aby zapewnić należyte spełnianie jego wszystkich czynności, zwłaszcza zaś dotyczących wykonywania nadzoru i opieki nad Spółkami. W tym celu podzielono kraj terytoryalnie na 5 rejonów, z których

każdy obejmuje na razie 200 do 300 S ółek patronackich, a mianowicie rejon krakowski I.), rzeszowski (II.), lwowski III.), tarnopolski (IV.) i stanisławowski (V). Dla załatwiania czynności dotyczących Spółek każdego rejonu przeznaczony został w Biurze Patronatu osobny personal, złożony z jednego starszego lustratora, jednego lub dwóch młodszych lustratorów i jednej siły manipulacyjnej. Dla rejonu krakowskiego ustanowioną została „Krakowska Ekspozytura krajowego Biura Patronatu Spółek rolniczych“ z siedzibą w Krakowie. Rozchodzi się bowiem o ułatwienie bezpośredniej i częstszej styczności między Patronatem krajowym a Spółkami najbardziej oddalonymi od siedziby Biura Patronatu; nadto pożądanym jest żywszy kontakt z drugim głównym ogniskiem kultury i ruchu rolniczego w naszym kraju jakim jest Kraków. Kierownikiem Ekspozytury zamianował Wydział krajowy Dra Edwarda Taylora, koncepcję w Biurze Patronatu, przydzielając doczynności w Ekspozyturze dwie inne siły lustratorskie i jedną manipulacyjną. Lokal dla Ekspozytury wynajęty został w gmachu Krakowskiego Towarzystwa rolniczego, gdzie mieści się także filia Banku krajowego. Zresztą zaś siedzibą dla administracji wszystkich innych rejonów pozostał nadal Lwów. Nad czynnościami krakowskiej Ekspozytury i wszystkich administracji rejonowych czuwa Dyrekcya Biura Patronatu, która nadto załatwia sprawy ogólne całego Patronatu dotyczące. Administracja rejonowa i krakowskiej Ekspozytury uregulowaną została osobną instrukcją, wydaną przez Wydział krajowy postanowieniem z dnia 11. czerwca 1911 L.W. 78.500.

Z początkiem listopada br. wniósł Rząd do Izby poselskiej Rady państwa trzy projekty ustaw dotyczących stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych. Jeden z nich jest projektem ustawy, mającej zastąpić dotychczasową ustawę z 9. kwietnia 1873 r. jako też ustawę rewizyjną z 10. czerwca 1903 r. Drugi projekt zmierza do utworzenia Ogólnego Zakładu kredytowego dla stowarzyszeń. Trzeci zaś projekt zawiera niektóre ulgi podatkowe i należytościowe dla stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych. Tym ostatnim projektem zajął się najprzód Izba poselska Rady państwa. Gdy jednak zanosilo się na to, że przygotowywany przez parlamentarną komisję podatkową projekt ustawy, nie uwzględni odrębnej w naszym kraju organizacji Patronatu i krajowej Centralnej Kasy, podjęło Biuro Patronatu skuteczne starania, aby projektowana ustawa uzupełnioną została postanowieniami odpowiadającymi potrzebom i stosunkom naszego kraju. Ale także dwa inne projekty będą wymagały w tym kierunku przerobienia a Wydział krajowy przygotowuje wnioski i uwagi, zdążające do uwzględnienia w obu projektach właściwych naszemu krajowi stosunków i potrzeb.

W preliminarzu krajowym na rok 1912 przewiduje Wydział krajowy wydatki wyższe o 16.863 K w porównaniu z wydatkami na rok 1911, a dochody większe o 1.000 K, wskutek tego niedobór do pokrycia z funduszu krajowego wynosi o 15.863 K.

Na ten wzrost wydatków wpływa przede wszystkim nowa pozycja za lokal Biura Patronatu we Lwowie 6.000 K, a w Krakowie 1.400 K razem K. 7.400, trzechlecia i dodatki osobiste dla sekretarza i 4 lustratorów 2.400 K, nowa posada lustratora, której utworzenie w X. randze płacy Wydział krajowy proponuje niżej z powodu wzrostu ilości Spółek (w r. 1911 o 115), a wskutek tego i czynności lustracyjnych, co pociąga za sobą wydatek 2.968 K, wreszcie wzrost wydatków na dyurna, potrzeby i sprzęty kancelaryjne według rzeczywistej potrzeby o 4.095 K.

Ogółem preliminarzuje Wydział krajowy w wydatkach Rubr. X. F., poz. 95	.	.	.	249.203 K
natomiast w dochodach własnych	.	.	.	60.000 K
subwencya państwowa	.	.	.	60.000 „
		razem	.	<u>120.000 „</u>
wskutek czego pozostaje	.	.	.	129.203 K

do pokrycia z funduszu krajowego, oprócz dotacyi 40.000 K na umorzenie pożyczki zaciągniętej w Banku krajowym dla zasilenia kapitału zakładowego krajowej Centralnej Kasy.

Ministerstwo rolnictwa przyznało Wydziałowi krajowemu subwencję z funduszków państwowych dla Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek po 60.000 K na rok 1909 i 1910, lecz zalegało dotąd z wypłatą II. raty półr. za 1909 i całej subwencji za r. 1910. W ostatniej jednak chwili wśród druku niniejszego sprawozdania otrzymał Wydział krajowy od JE. Pana Ministra Długosza telegraficzną wiadomość, z której wynika, że wyasygnowane zostały nietylko zalegające subwencye, ale także subwencya za r. 1911 w dotychczasowej wysokości 60.000 K., razem kwota 150.000 K.

Na podstawie powyższego sprawozdania ma zaszczyt Wydział krajowy upraszać:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o czynnościach krajowego Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek, tudzież innych Spółek rolniczych.

2. W etacie krajowego Biura Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek ustanawia Sejm w miejsce trzech, cztery stałe posady młodszych lustratorów z płacą po 2 200 K z dodatkiem aktywalnym po 768 K i innymi dodatkami jak dla urzędników X. rangi

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

Marszałek krajowy:

Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat w. r.

Członek Wydziału krajowego.

